

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΕ΄

Συνδρομή ἑτησία· Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίου. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως· Ὁδὸς Ἀγχιόμουθ.

2 Ἰανουαρίου 1883

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΡΑΝΔΕ

[Μυθιστορία Ὀνωρίου Βαλζάκ. — Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου]

Πρεισιγήγησις τοῦ Μεταφραστοῦ.

Ἡ *Eugénie Grandé*, τὸ κάλλιστον τοῦτο προῖόν τοῦ κρατίστου τῶν νεωτέρων μυθιστοριογράφων τῆς Γαλλίας, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον σχεδὸν αὐτοῦ ἔργον, οὐτινος δημοσιεύεται ἑλληνικῇ μετάφρασις. Λέγομεν σχεδόν, διότι δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι ἐκ μὲν τῶν σπουδαιότερων καὶ μᾶλλον ἐκτεταμένων ἔργων τοῦ Βαλζάκ ἐξεδόθη πρό τινων ἐτῶν ἀπόπειρά τις ἑλληνικῆς μεταφράσεως τῆς *Φυσιολογίας τοῦ Γάμου*, ἐδημοσιεύθησαν δ' ἐπίσης πρό αὐτῆς καὶ τινων μικροτέρων καὶ ἐλαφροτέρων ἔργων αὐτοῦ μεταφράσεις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἦσαν παιδικὰ πάντως γυμνάσματα τοῦ μεγάλου συγγραφέως, οὐδ' ἀμυδρῶς καὶ ἀναπαριστῶντα τὴν ὥριμον αὐτοῦ καὶ βαθεῖαν διάνοιαν, οὐδ' ὅπως δῆποτε μεταγλωττίσεως ἄξια· τῆς *Φυσιολογίας* δὲ ἡ μετάφρασις ὑπῆρξεν ἀπόπειρα μόνον καὶ ἀπόπειρα εὐτυχῶς ἀτυχῆς. Εὐτυχῶς, λέγομεν, διότι τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ παραδοξοτάτου καὶ πολυμερεστάτου ἀληθῶς τῶν συγχρόνων Γάλλων πεζογράφων, ἀτόπου ἐπικουρείου φιλοσοφίας καὶ ἐζητημένης ἀνηθικότητος ἐξάμβλωμα, οὐδένα ἔχον ἄλλον — ἂν ὑποτεθῇ τινα ἔχον — σκοπόν, ἢ τὸν ἐξευτελισμὸν τῆς γυναικὸς καὶ τὸν διὰ τόπων κοινῶν καὶ φράσεων τετριμμένων σατυρισμὸν τοῦ συζυγικοῦ βίου, ἐκρίθη πάντοτε ὑπὸ τῆς υγιοῦς κριτικῆς καὶ ἀνεκκλητῶς κατεδικάσθη ὡς συγγραφή ἐνδεῆς πάσης οἰκισθῆποτε ἄξιας, πλὴν τῆς ἐκ τοῦ νοήμου τῶν νοσηρῶν καὶ καχεκτικῶν φιλολογικῶν ὀρέξεων ἀποκόρου κοινού. Ὀνόβλημα παραδοξολογιῶν ἀσέμων καὶ κακοήθων, κενὸν μὲν πάντως τὴν οὐσίαν, συνθηματικὸν δὲ καὶ αὐτόχρομα αἰνιγματῶδες τὴν μορφήν, οὐδέποτε βεβαίως ἔπρεπε νὰ καταστῇ σκευὸς ἐκλογῆς εἰς χεῖρας Ἑλλήνων μεταφραστοῦ. οὐδὲ νὰ προτεθῇ εἰς ψυχαγωγίαν καὶ ἠθικὴν ἀπόλαυσιν ἀναγνωσῶν ἀνεματίστων, ὅποιοι συνήθως ἀποτελοῦσι τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἀναγνωσκόντων ἑλληνικὰς μεταφράσεις γαλλικῶν μυθιστορημάτων. Ἀλλὰ περὶ τούτου μακρὸς ἦθελεν ἀποβῆ ἐνταῦθα ὁ λόγος. Καθ' ἣν δὲ μάλιστα ἐπέσχατων ἔλαβε παρ' ἡμῖν τροπὴν ἢ ἐλαφρὰ φι-

λολογία, ἢ τε πρωτότυπος δυστυχῶς καὶ ἢ ἀπὸ ξένης χύτρας, ἐναμίλλως μαυλίζουσα χάριν τοῦ καθ' ἡμέραν κέρματος πᾶσαν ἔτι ἀπομένουσαν ὑγιᾶ τοῦ Ἑλλήνου ὀρμῆν, ἄφρων ἕως καὶ πρεσβυτίζων καὶ παραληρῶν, ἂν μὴ σεμνότυφος ἀγύατης, ἤθελεν ὑποληφθῇ ὁ ἐπιχειρῶν νὰ στήσῃ φραγμὸν ἢ νὰ ἐγειρῇ πρόχωμα κατὰ τοῦ καταβαίνοντος ρεύματος. Ἄς καταβαίνει λοιπὸν τὸ ρεῦμα· ἀπὸ τῆς ἰλύος του συνάγουσιν ἀργύριον οἱ δι' αὐτοῦ ἀρθεύοντες τὴν ἑλληνικὴν χέρσον, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ διὰ τὸν ἐπιούσιον αὐτῶν ἄρτον. Ὁ γράφων τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς νομίζει ἀνωφελῆ πᾶσαν ἐπὶ τούτῳ λύπην καὶ ἀγόνον οἰανδῆποτε δι' αὐτὸ ἀγανάκτησιν· ἀρκεῖται δὲ μόνον θεωρῶν ἀπὸ σκοπιᾶς τὰ γινόμενα, καὶ χαίρων καὶ ἐνίοτε, δόσεις βλέπει ἀποτυχάνοντας τοὺς εὐσυνειδήτους σκαπανεῖς, τοὺς ἐπιχειροῦντας ν' ἀνοίξωσι νέας διώρυγας πρὸς τὴν ὀρμὴν τοῦ ρεύματος. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν ἀνωτέρω, ὅτι εὐτυχῶς ὑπῆρξεν ἀτυχῆς ἢ ἑλληνικῇ μετάφρασις τῆς *Φυσιολογίας τοῦ Γάμου*. Ἄν τὸ πρωτότυπον εἶνε δυσνόητον καὶ αἰνιγματῶδες, ἢ μετάφρασις εἶνε αὐτόχρομα ἀκατανόητος καὶ ἀποκαλυπτικῆ. Διὰ τοῦτο δὲ οὔτε ἀνεγνώσθη, οὔτε ἐνοήθη, οὔτε ἔβλαψε. Κέρδος καὶ τοῦτο.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα, εἰς ἃ παρήγαγεν ἡμᾶς, σχεδὸν ἄκοντας, ἢ ῥύμη τοῦ λόγου, ἀναγκαιότατον εἶνε νὰ σημειωθῇ πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας*, ὅτι τὸ παρεχόμενον αὐτοῖς σήμερον ἐν ἑλληνικῇ μετάφρασι μυθιστορήμα τοῦ μεγάλου συγγραφέως οὐδὲν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον, ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν ἔργων του, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ *Φυσιολογία τοῦ Γάμου*. Ἐφρονήσαμεν πάντοτε καὶ φρονοῦμεν ἀδιασείστως καὶ σήμερον ἔτι, ὅτε ἄλλα φαίνεται ὑπαγορεύων ὁ κρατῶν συρμός, ὅτι οὐδὲν ἦπτον ἠθικῆς δολοφονίας διαπαύττει ὁ ἀπὸ σκοποῦ, ἐξ ἰδίων ἢ ἀλλοτρίων, δηλητηριάζων τὴν ψυχὴν ἢ διαφθείρων τὸ ἦθος τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ, τὸ μὲν εἰς τούτων τὴν πρόχειρον ψυχαγωγίαν μισθαρῶν καὶ τὴν ἐπιείκειαν τῆς ἰδίας συνειδήσεως μετὰ τῆς βουλιμίας περιέργων στομάχων ἐταιριζόμενος, τὸ δὲ καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἀπὸ τῆς καρπώσεως τοῦ σκανδάλου πλήρωσιν τοῦ ἰδίου βαλαντίου δουλεύων. Διὰ τοῦτο δὲ, ἀναγκαῖον νομίσαντες νὰ γνωρίσῃ τέλος τὸ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα μέχρι τοῦδε γνωρίσαν ἑλληνικὸν κοινὸν καὶ τὸν δια-

σημώτατον τῶν συγχρόνων Γάλλων μυθιστοριογράφων, ἐξελέξαμεν πρὸς τοῦτο τὸ κράτιστον τῶν ἔργων αὐτοῦ, οὐ μόνον λόγῳ φιλολογικῆς ἀξίας, ἀλλὰ καὶ λόγῳ κάλλους ἠθικῶς.

Ὅσοι τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν διατελοῦσι πῶς οἰκεῖοι πρὸς τὴν νεωτέραν γαλλικὴν φιλολογίαν γνωρίζουσι βεβαίως, ὅτι ἡ *Eugénie Grandé* ἀνήκει εἰς τὴν ομάδα ἐκείνην τῶν ἔργων τοῦ Βαλζάκ, ἅτινα ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς περιέλαβε, μετὰ τὴν δημοσίευσίν των, ὑπὸ τὸν γενικώτερον τίτλον: *Σκηναὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου*. Γνωρίζουσι δ' ἔτι ἴσως, ὅτι τὰ εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπαχθέντα μυθιστορήματα ἀφθονοῦσιν, ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα, τῶν εἰς τὸν Βαλζάκ ἰδιαζόντων μεγάλων προτερημάτων, ἐνέχουσι δὲ τούναντίον ἐλαχίστην μοῖραν τῶν συνήθων αὐτῷ ἑλλείψεων. Ἡ διὰ παρατηρητικῶν καὶ ἀληθῶς φιλοσοφικῶν βλέμματος μελέτη τοῦ πραγματικοῦ βίου· ἡ ἀκριβῆς ἀπεικόνισις τῶν ἐκ πάσης ἐπόψεως περιεργατῶν προσωπικῶν αὐτοῦ τύπων, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν καλλιτεχνικὴ συναρμογὴ τύπων ψυχολογικῶν, αἰωνίων καὶ ἀμεταβλήτων· ἡ ἐπικὴ ἐντέλεια τῶν τοπικῶν περιγραφῶν· ἡ ἀνατομία οὕτως εἰπεῖν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας καὶ ἡ παθολογικὴ ἀναγραφή τῶν μυχιαιτάτων αὐτῆς παλμῶν· ἡ ἀλήθεια τέλος, οὐχὶ ἡ τῶν ἀπτῶν πραγμάτων φωτογραφικὴ ἀλήθεια τῆς νεοφωτιστοῦ φυσιογραφικῆς σχολῆς, ἀλλ' ἡ αἰωνία, καλλιτεχνικὴ καὶ μόνη ἀληθὴς ἀλήθεια, ἡ πρὸς τὸ βλέμμα τῆς μεγαλοφυΐας ἀναπεπταμένη: τοιαῦτα ἐν προχείρῳ συνόψει τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τῶν δεκίμων ἔργων τοῦ Βαλζάκ, καὶ ἰδίως τῶν *Σκηναῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου*. Ἡ τετελενημένη καὶ μέχρις ἀκαταλήπτου πολλάκις προβαίνουσα παραδοξολογία· ἡ περὶ τὰ δευτερεύοντα καὶ μικρὰ καὶ ἄσχετα μικρολόγος ἐπιμονή· ὁ ἐπικούρειος ἐξευτελισμὸς τῶν ἱερωτάτων καὶ τιμιωτάτων ἢ μονομερῆς καὶ σκόπιμος πολλάκις ἐξόγκωσις τῶν ἀσημάντων καὶ υπερτίμησις τῶν χυδαίων· ἡ ἑλλειψίς πολλαχοῦ ἀκριβοῦς καλλιαισθησίας· τὸ ἀκατανόητον δὲ τέλος τῆς φράσεως καὶ τὸ αἰνιγματῶδες καὶ σκοτεινὸν τῆς ἐρμηνείας: τὰ κυριώτατα ταῦτα τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ συγγραφέως, καὶ ἰδίως τῶν *Φιλοσοφικῶν* αὐτοῦ *Μελετῶν*, τῶν *Ἠθολογικῶν*, *Ἀναλυτικῶν*, κ.λ. σπανίζουσι μεγάλως ἢ καὶ ἑλλείπουσιν ὅλως ἐκ τῶν *Σκηναῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου*, αἵτινες περιέχουσιν ἀναντιρρήτως καὶ κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν πάντων, τῶν τε Γάλλων καὶ ξένων κριτικῶν, τὰς ἀληθεστάτας καὶ διὰ τοῦτο καλλίστας τῶν εἰκόνων, ὅσας ἔγραψεν ἡ περιφανὴς γραφὴ τοῦ Βαλζάκ.

Ἐκ τῶν εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀναγομένων μυθιστορημάτων τὸ δοκιμώτατον ἀναμφισβητῆ τῆτως εἶνε ἡ *Eugénie Grandé*. Ταύτης δὲ τὴν μεταφράσιν ἀργόμεθα σήμερον προσφέροντες εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας*.

Ἄκαιρον καὶ ἄσκοπον κρίνομεν νὰ διατρίψωμεν ἐν ταῦθα λεπτομερέστερον περὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ σεμνοῦ τούτου καλλιτεχνήματος, αἵτινες ἀνέδειξαν αὐτό, καθ' ὁμοφώνον ὁμολογίαν πάντων τῶν βιογράφων τοῦ συγγραφέως, τὸ κράτιστον καὶ τελειότατον αὐτοῦ ἔργον. Ἀφιέμενοι τὴν περὶ τούτου κρίσιν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας, καὶ πεποιθήσιν ἔχοντες ὅτι θέλει αὕτη κυρώσει τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς παγκοσμίου κριτικῆς, προσεπαθήσαμεν ν' ἀποδώσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν πιστοτέραν καὶ ἀκήρατον τὴν εἰκόνα τοῦ πρωτοτύπου, κατὰ τε τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν λέξιν καὶ τὸ καθ' ὅλου κάλλος τῆς μορφῆς, οὐδόλως δὲ διαστάζομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ἐν πάσῃ ταπεινότητι, ὅτι πολλὸν ἐπὶ τούτῳ κατεβάλομεν κόπον. Μετὰ φρασίς ἔργου οἴουδ' ἂν ποτε τοῦ Βαλζάκ δὲν εἶνε, οὐδὲ δύναται νὰ ἦνε, ἀγωνίσμα εἰς τὸ παρακρήμα. Ὁ μεταφράζων αὐτὸν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν πρέπει νὰ λησμονήσῃ ὁποῖον ὀφείλει σεβασμὸν πρὸς τὸ ἐλάχιστον τῶν νοημάτων τοῦ μεγάλου πεζογράφου, οὐδὲ νὰ ὑπολάβῃ ὅτι δύναται νὰ προσενεχθῇ πρὸς τὴν ἀκριβῆ αὐτοῦ φράσιν καὶ τὴν συνσφιγμένην ἔννοιαν, μεθ' ὅσης συνήθως προσφέρονται αὐτάρκους ἀδιαφορίας οἱ μεταφρασταὶ πρὸς τὰ ἐράσματα μυθολογήματα τοῦ Δουμά καὶ τὰς τερατολογίας τοῦ Πονσὸν Δὲ Τερσίλ. Ἡγωνίσθημεν πάσῃ δυνάμει, ὅπως ἀποφύγωμεν καὶ τοὺς δύο τοὺς σκοπέλους. Ἐλπίζομεν δέ, ὅτι κατωρθώσαμεν ὅ,τι ἐπέτρσεν ἡ ἀκατάσχετος ἔτι μορφὴ τῆς ἡμετέρας γλώσσης.

Ἄπαντ' αἱ ἐνίοτε πόλεις ἐπαρχιακάς, ὧν ἡ θεὰ ἐμπνέει τοιαύτην μελαγχολίαν, οἷον προξενοῦσι τὰ σκυθρωπώτατα μοναστήρια, αἱ ἀμαυρόταται χέρσοι καὶ τὰ κατηφέστατα τῶν ἐρειπίων. Ἐγκλείουσιν ἴσως αἱ οἰκίαι αὐταὶ καὶ τῶν μοναστηρίων τὴν σιγὴν καὶ τῶν χέρσων τὴν ἀχρηστότητα καὶ τὰ ὀσπᾶ τῶν ἐρειπίων. Τοσοῦτω δ' εἶνε ἤρεμος ἐν αὐταῖς ἡ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις, ὥστε ξένος τις θὰ τὰς ὑπελάμβανεν ἀκατοικήτους, ἀν' αἴφνης δὲν συνήντα τὸ ψυχρὸν καὶ ἐσθεσμένον βλέμμα ἀνθρώπου ἀκινήτου, οὐτινος ἢ μοναστικῆς σχεδὸν μορφῆς ὑπερκύπτει τοῦ στηθαίου τῆς θυρίδος, ὡς ἀκουσθῆ ἀγνώστου βήματος κρότος. Τὸν μελαγχολικὸν τοῦτον τύπον φέρει ἡ φυσιογνωμία οἰκίας κειμένης ἐν Σωμύρη, κατὰ τὸ ἄκρον ὄδου δευτεῆς, ἀγούσης εἰς τὸ φρούριον διὰ τοῦ ἄνω μέρους τῆς πόλεως. Ἡ λειψανδρῶσα σήμερον δὸς αὕτη, θερμὴ τὸ θέρος καὶ ψυχρὰ τὸν χειμῶνα, πολλαχοῦ δὲ σκοτεινὴ, ἔχει ἄξιοπαράτηρον τὴν ἡχηρότητα τοῦ ἡνιχροῦ τῆς χαλκιδώδους λιθοστρώτου, ξηροῦ πάντοτε καὶ καθαροῦ, τὴν στενοτότητα τῆς ἐλικοειδοῦς αὐτῆς τρίβου, καὶ τὴν εἰρήνην τῶν οἰκιῶν τῆς, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν παλαιὰν πόλιν καὶ δεσπόζονται ὑπὸ τῶν ὀχρωμάτων τῆς. Οἰκοδομαὶ προαιώνιοι μένουσιν ἔτι ἐν αὐτῇ στερεαὶ καὶ ὀρθαί, καὶ τοῖ

ἐκ ξύλου κατεσκευασμένα, ἡ δὲ ποικίλη των ὄψις ἀποτελεῖ τὴν πρωτοτυπίαν ἐκείνην, ἥτις καθίστα τὸ μέρος αὐτὸ τῆς Σωμύρης ἄξιον τῆς μελέτης τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν ἀρχαιοφίλων. Δύσκολον εἶνε νὰ παρέλθῃ τις πρὸ τῶν οἰκιῶν τούτων, χωρὶς νὰ θαυμάσῃ τὰς ὑπὲρ τὸν ἰσόγειον ὄροπον πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἐκτεινομένης, ἐν εἴδει μελανοῦ ἀναγλύφου, χονδρὰς διπλοσκανίδας, ὧν τὰ ἄκρα εἰσὶ πολλαχοῦ γεγλυμμένα εἰς σχῆμα μορφῶν παραδόξων. Πολλαχοῦ μὲν δοκοὶ διαγώνιοι, διὰ σχιστολίθων ἐπεστρωμένοι, διαγράφουσι γραμμὰς κυανὰς ἐπὶ τῶν ἰσχνῶν τοίχων οἰκίας ἀποληγούσης εἰς ὄροφὴν ξυλόδετον, ἣν κατέκαμψεν ὁ χρόνος, καὶ ἥς τὰ σεσηπότα πέταυρα ἐρρίκνωσεν ἡ βροχὴ καὶ ὁ ἥλιος. Ἀλλαχοῦ δὲ φαίνονται στηθαῖα παραθύρων μελανὰ καὶ ἀποτετριμμένα, ὧν ἀμυδρῶς διακρίνονται αἱ λεπτοφυεῖς γλυφαί, καὶ ἅτινα φαίνονται μόλις βαστάζοντα τὰς φαιὰς ἀργιλλοπλάστους γάστρας, ὅπου ἀνθοῦσι τὰ καρυόφυλλα καὶ αἱ ῥοδαὶ πτωχῆς τινος ἐργάτιδος. Περαιτέρω ἀπαντᾷ τις θύρας καθηλωμένους διὰ γόμφων κολοσσαίων, ὅπου τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων ἡμῶν ἐχάραξεν οἰκιακὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα, ἀκατάληπτα πλέον. Ἐκεῖ μὲν διαμαρτυρούμενός τις ἐσφράγισε δι' αὐτῶν τὴν πίστιν του, ἐδῶ δὲ στασιώτης ἄλλος κατηράσθη Ἐβραϊκὸν τὸν Δ', καὶ ἀλλαχοῦ μέτριός τις ἀστὸς ἐχάραξε τὰ ἐμβλήματα τῆς μικροπολιτικῆς του εὐγενείας καὶ ἀπεμνημόνευσε τὴν δόξαν τῆς λησμονηθείσης δημοτικῆς ἀρχοντείας του. Ἐπ' αὐτῶν ἀναγινώσκειται δόλοκληρος τῆς Γαλλίας ἡ ἱστορία. Ἐγγὺς τῆς εἰτοιμορρόπου οἰκίας, ὧν αἱ χονδρόκτιστοι πλευραὶ διατυποῦσιν ἔτι τὴν μνήμην τῆς ἀδεξίου ρυκάνης χονδρῶ τινος ἐργάτου, ἐγείρεται τὸ μέγαρον εὐπατρίδου, φέρον ἐπὶ ἐπὶ τῆς ἀψίδος τῆς λιθίνης του πύλης ἴχνη τῆς τοῦ οἰκοσῆμου του, θραυσθέντος ὑπὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπαναστάσεων, αἵτινες συνετάραξαν τὴν ἡχρὰν αὐτοῦ τοῦ 1789. Τὰ ἐμπορικὰ ἰσόγεια τῆς ὁδοῦ ταύτης οὔτε μικροπωλεία εἶνε οὔτε μεγάλα καταστήματα, φέρουσι δὲ τὸν τύπον τοῦ μεσαιωνικοῦ ἐργαστηρίου (ouvroire) καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀφελῆ ἀπλότητα. Αἱ ταπειναὶ αὐταὶ αἵθουσαι, αἵτινες οὔτε προθέτην ἔχουσι, οὔτε δειγματοδόχην οὔτε υλοφράγματα, εἰσὶ βαθεῖαι, σκοτειναὶ καὶ γυμναὶ παντὸς οἰουδήποτε ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ κοσμήματος. Ἡ θύρα των ἀνοίγεται κατὰ δύο ἐπ' ἀλλήλα σιδηρόγομφα τεμάχια, ὧν τὸ μὲν ὑπερτερον ἀναδιπλοῦται ἐσωτερικῶς, τὸ δὲ κατώτερον, φέρον κώδωνα ἐλαστικόν, ἀνοιγοκλείει ἀκαταπαύστως. Ὁ ἀήρ καὶ τὸ φῶς εἰσδύουσι εἰς τὸ ὑγρὸν ἐκεῖνο ἄντρον ἢ διὰ τοῦ ἄνω μέρους τῆς θύρας, ἢ διὰ τοῦ διαστήματος, ὅπερ χαίνει μεταξὺ τοῦ θόλου, τοῦ σανιδώματος τῆς ὄροφης καὶ μικροῦ ἰσαγκῶνου τοίχου, ὅπου ἐγγιγλυμοῦνται στερεὰ παραθυρόφυλλα, ἀφαιρούμενα τὴν πρῶταν, τιθέμενα πάλιν τὸ ἐσπέρας, καὶ συγκρατούμενα

διὰ γομφωτικῶν σιδηρῶν ῥάβδων. Ὁ τοῖχος οὗτος χρησιμεῖ εἰς ἔκθεσιν τῶν ἐμπορευμάτων, οὐδενία δ' ἐκεῖ χωρεῖ ἀγυρτία. Τὰ δείγματα εἶνε, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐμπορείας, δύο τρεῖς καδίσκοι πλήρεις ἄλατος ἢ τεμαχίων ἀντακαίου, δέματά τινα ὀθόνης δι' ἰστία, σχοινία, ἐλάσματα ὀρειχάλκου κρεμάμενα ἀπὸ τῶν δοκῶν τῆς ὄροφης, στεφάναι τεταγμένοι παρὰ τοὺς τοίχους ἢ τεμάχια τινα ἐρέας ἐπὶ σανιδωτοῦ γεισιώματος. Εὐθύς ὡς εἰσέλθετε, κόρη καθάριος καὶ σφριγῶσα, πορφυροῦς ἔχουσα τοὺς βραχίονας καὶ λευκὸν μανθῆλιον περὶ τὸν τράχηλον, ἀφίνει τὸ πλεξιμὸν τῆς καὶ καλεῖ τὸν πατέρα τῆς ἢ τὴν μητέρα τῆς, οἵτινες προσερχόμενοι σὰς πωλοῦσι ψυχρῶς, φιλοφρόνως ἢ ὑπερηφάνως — ἕκαστος κατὰ τὸν χαρακτῆρά του — ὃ, τι θέλετε, εἴτε δέκα λεπτῶν πρᾶγμα εἴτε εἴκοσι χιλιάδων φράγκων ἐμπορεύματα. Ὁ ἀπαντήσετε ξυλέμπορον καθήμενον πρὸ τῆς θύρας του καὶ περιστρέφοντα νοχελῶς τοὺς ἀντίχειρας, ἐνῶ λαλεῖ μετὰ τοῦ γείτονός του. Οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ἔχων ἢ πενιχρὰς τινὰς σανίδας πρὸς ἀπόθεσιν φιαλῶν καὶ ὀλίγας δέσμας πεταύρων· ἀλλ' ἡ ἐπὶ τοῦ λιμένος ξυλαποθήκη του προμηθεύει πάντας τοὺς βυτοποιοὺς τῆς Ἀνδραγατίας. Γνωρίζει, μέχρι σανίδος, εἰς πόσων πῖθων κατασκευὴν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ, ἂν γείνη καλὴ συγκομιδὴ. Μία ἡμέρα ἡλίου τὸν πλουτίζει, καὶ μία βροχὴ τὸν καταστρέφει. Τὰ βικία δύναται αἴφνης ἐν μιᾷ μόνῃ πρωΐᾳ, νὰ υπερτιμηθῶσι μέχρις ἑνδεκα φράγκων, ἢ νὰ ὑποτιμηθῶσι μέχρις ἐξ λεπτῶν. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὡς καὶ καθ' ὅλην τὴν Τουρανίαν, αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ περιπέται δεσπόζουσι τοῦ ἐμπορικοῦ βίου. Ἀμπελοουργοί, κτηματῆται, ξυλέμποροι, βυτοποιοί, πανδοχεῖς, ναυτικοί, πάντες ἐνεδρεύουσι μίαν ἡλίου ἀκτίνα· τρέμουσι τὴν ἐσπέραν, κατακλιόμενοι, μὴ ἀκούσῃ τὴν ἐπαύριον πρωΐαν, ὅτι ἐγένετο τὴν νύκτα παγετός· Φοβοῦνται τὴν βροχὴν, τὸν ἄνεμον, τὴν ξηρασίαν, καὶ θέλουσι ὕδωρ, θέρμην καὶ σύννεφα, κατὰ τὰς ὀρέξεις των. Δικρῆς τελεῖται παρ' αὐτοῦς ὁ ἀγὼν μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ ἐπιγείων συμφερόντων, τὸ δὲ βαροόμετρον ἰλαρῆς σήμερον καὶ καθιστᾷ σκυθρωπὰς τὴν ἐπαύριον τὰς μορφὰς των. Ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῆς Σωμύρης αἱ λέξεις: Χρυσὸς καιρὸς! ἀναλύονται ἀριθμητικῶς ἀπὸ θύρας εἰς θύραν καὶ ἀποκρίνεται ἕκαστος εἰς τὸν γείτονά του: βρέχει λουδοβικεῖα, γνωρίζω τί φέρει εἰς αὐτὸν εὐκαιρὸς βροχὴ ἢ εὐνοῦς ἀκτὶς ἡλίου. Ἐν ὄρᾳ θέρους ἀδύνατον εἶνε τὸ Σάββατον περὶ τὴν μεσημβρίαν ν' ἀγοράσῃ τις ἔστω καὶ ἐνὸς λεπτοῦ πρᾶγμα παρὰ τῶν ἀπλοϊκῶν αὐτῶν ἐμπόρων. Ἐκαστος ἔχει τὴν ἀμπελὸν του, τὸν μικρὸν του ἀγρὸν, καὶ μεταβαίνει ἐπὶ δύο ἡμέρας εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἐπειδὴ δὲ πάντα παρ' αὐτοῦ εἶν' ἐκ τῶν προτέρων γνωστά, καὶ ἡ ἀγορὰ καὶ ἡ πώλησις καὶ τὸ κέρδος, οἱ ἐμποροὶ τῆς μικρᾶς πόλεως ἔχουσι συνήθως δέκα ἐκ

των δώδεκα διαθέσιμους ἔωρα, ἃς δύνανται νὰ σπαταλώσιν εἰς παρατηρήσεις καὶ σχόλια καὶ διαρκῆ κατασκοπεῖαν. Ἡ οἰκοδόμοινα δὲν ἀγοράζει πέριδικα, χωρὶς οἱ γείτονες νὰ ἐρωτήσωσι τὸν σύζυγόν της, ἂν ἦτο καλῶς ἐψημένη. Ἡ νεαρὰ κόρη δὲν προκύπτει τοῦ παραθύρου, χωρὶς νὰ παρατηρηθῆ παρὰ παντὸς ἀέργου δούλου. Αἱ συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων εἶνε περίοπτοι καὶ ἀναπεπταμένοι, ὡς εἶν' ἐπίσης καὶ αἱ μαῦραι, σιωπηλαὶ καὶ ἄδυτοι κατοικίαι των. Ὁ βίος εἶνε πάντοτε σχεδὸν ὑπαίθριος· πᾶσα οἰκογένεια κἀθηται παρὰ τὴν θύραν της, ἐκεῖ προγευματίζει, ἐκεῖ ἀριστεῖ, ἐκεῖ φιλονεικεῖ. Οὐδεὶς παρέρχεται τὴν ὁδόν, χωρὶς νὰ καταστῆ τὸ ἀντικείμενον της γενικῆς περιεργείας καὶ μελέτης· διὰ τοῦτο δὲ τὸ πάλαι, ὁσάκις ξένος τις ἐπεδήμει εἰς πόλιν ἐπαρχιακὴν, δισκόπητο ἀπὸ θύρας εἰς θύραν. Πολλὰ ἐκ τούτου περισώθησαν ἀστεία διηγήματα, ἐκ τούτου δὲ καὶ τὸ ἐπίθετον *μίμος*, ὅπερ ἐδόθη εἰς τοὺς κατοίκους της Ἀγγερίας, ὀνομαστοὺς διὰ τὰ ἀστικά των σκόμματα.

Τὰ παλαιὰ μέγαρα τῆς ἀρχαίας πόλεως κεῖνται ἄνω τῆς ὁδοῦ ταύτης. Ἦν κατόικουν ποτὲ οἱ εὐπατρίδαι τῆς χώρας. Ἡ πλήρης δὲ μελαγχολίας οἰκία, ὅπου ἐτετέσθησαν αἱ περιπέτειαι τῆς προκειμένης ἱστορίας, ἦτο ἀκριβῶς ἐν τῶν οἰκημάτων τούτων, σεβασμίων λειψάνων αἰῶνος ἄλλου, καθ' ὃν καὶ πράγματα καὶ πρόσωπα εἶχον τὸν χαρακτῆρα ἐκεῖνον τῆς ἀπλότητος, ὃν ἀποβάλλουσι καθ' ἑκάστην τὰ γαλλικὰ ἤθη. Ἀφοῦ τις παρακολούθησεν τοὺς ἐλιγμούς της γραφικῆς ἐκείνης ὁδοῦ, ἧς ἡ ἐλαχίστη μὲν καμπὴ ἐγείρει ἀναμνήσεις, ἡ γενικὴ δ' ἐντύπωση προξενεῖ ἀνεξήγητόν τινα καὶ ἀνεπίγνωστον ῥέμβην, παρατηρεῖ κοιλότητά τινα ἰκανῶς σκοτεινὴν, ἧς τὸ κέντρον κρύπτει τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ κυρίου Γρανδέ. *La maison à monsieur Grandet* ἐλάλουν αὐτὴν οἱ συμπολιταὶ του, ἀδύνατον δὲ εἶνε νὰ ἐννοηθῆ ἡ βαρύτες τῆς ἐπαρχιωτικῆς ταύτης ἐκφράσεως, ἂν δὲν προσηθῆ μικρά τις τοῦ οἰκοδεσπότη βιογραφία.

Ὁ κύριος Γρανδέ ἀπήλαυεν ἐν Σωμύρη ὑπολήψεως, ἧς τὰ αἰτίαι καὶ τ' ἀποτελέσματα δὲν θέλουσιν ἐντελῶς ἐννοῆσαι ὅσοι δὲν ἔζησαν. Ὀλίγον ἢ πολὺ, ἐν ἐπαρχίᾳ. Καλούμενος ὑπὸ πολλῶν ἔτι *γέρον Γρανδέ*, — ἀλλὰ τῶν γερόντων τούτων ὁ ἀριθμὸς ἠλαττοῦτο ἐπαισθητῶς — ἦτο ἐν ἔτει 1789 εὐπορος βυτοποῖος, γνωρίζων ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμησιν. Ὅτε ἡ Γαλλικὴ δημοκρατία ἐξέποιήσε τὰ ἐν Σωμύρῃ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ὁ βυτοποῖος, τεσσαρακοντούτης τότε, εἶχε πρὸ μικροῦ νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα πλουτοῦ σανιδεμποροῦ. Φέρων δύο χιλιάδας λουδοβικισίων — προῖόν της προικὸς του καὶ της ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας — μετέβη εἰς τὴν πρωτεύουσιν τῆς νέας ἐπαρχίας, ὅπου, ἀντὶ δικασίων διπλῶν λουδοβικισίων, δούθεντων παρὰ τοῦ πενήτερος του

εἰς τὸν ἐφορεύοντα της πωλήσεως τῶν ἐθνικῶν κτημάτων ἀδυσώπητον δημοκράτην, ἀπέκτησε δι' ἐν κομμάτι ψωμί, ὡς λέγει ὁ λαὸς, νομίμως, ἂν μὴ θεμιτῶς, τὰς ὠραιοτάτας της ἐπαρχίας ἀμπέλους, γηραιὸν τι μοναστήριον καὶ τινὰς ἐπαύλους. Οἱ κάτοικοι τῆς Σωμύρης δὲν ἦσαν ἄκριοι ἐπαναστατικοί· ὁ δὲ γέρον Γρανδέ ἐθεωρήθη ὡς ἄνθρωπος τολημῆς, δημοκρατικὸς καὶ φιλόπατρις, ὡς πνεῦμα ἀσπαζόμενον τὰς νέας ἰδέας, ἐνῶ ὁ βυτοποῖος οὐδὲν ἄλλο ἠσπάζετο ἢ τὰς ἀμπέλους. Ἐξελέχθη μέλος τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Σωμύρης, ἡ δὲ εἰρηνικὴ του ἐπίδρασις ἐξεδηλώθη πολιτικῶς τε καὶ ἐμπορικῶς. Πολιτικῶς μὲν παρέσχε τὴν προστασίαν του εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ παρεκώλυσε πάσῃ δυνάμει τὴν πώλησιν τῶν κτημάτων τῶν μεταναστῶν ἐμπρικῶς δὲ, ἐχορήγησεν εἰς τὸν δημοκρατικὸν στρατὸν μίαν ἢ δύο χιλιάδας πίθων οἴνου λευκοῦ, καὶ ἔλαβεν ἀντὶ τιμῆματος θαυμασίους λειψῶνας, ἐξάρταμένους ἀπὸ μοναστηρίου γυναικῶν, ὅπερ ἐπωλήθη τελευταῖον. Ἐπὶ τῆς Ὑπατείας ὁ ἀγαθὸς Γρανδέ, δῆμαρχος γενόμενος, διώκησε σοφῶς καὶ ἐτρέψησεν ἔτι σοφώτερον ἐπὶ αὐτοκρατορίας δὲ ἐγένετο Κύριος Γρανδέ. Ἀλλ' ὁ Νάπολεων, ὅστις δὲν ἠγάπα τοὺς δημοκρατικούς, ἔπαυσε τὸν κ. Γρανδέ, ὅστις εἶχε φορέσει, ὡς ἐλέγετο, τὸν ἐρυθρὸν στοῦφον, καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὸν διὰ μεγαλοκτῆμονος ἡμιευγενοῦς καὶ μέλλοντος βαρόνου. Ὁ κύριος Γρανδέ κατέλιπεν ἀλύπως τὸ δημοτικὸν ἀζίωμα καὶ τὰς τιμὰς του. Εἶχε κατασκευάσει, δῆμαρχος ὢν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, ὠραίας ὁδοὺς ἀγούσας εἰς τὰ κτήματά του. Ἡ οἰκία του καὶ αἱ λοιπαὶ αὐτοῦ κτήσεις εὐνοικῶς ἀπογεγραμμέναι, ἐπλήρωνον φόρους μετρίους· ἀπὸ τῆς βαθμολογήσεως δὲ τῶν διχοφύρων ἀγροτικῶν του κτημάτων, αἱ ἀμπέλοι του εἶχον καταστῆ, χάρις εἰς τὴν διαρκὴ αὐτοῦ μέριμναν, αἱ πρῶται καὶ κάλλιστα τῆς χώρας. Ἐδικαιοῦτο πλέον κάλλιστα νὰ ζητήσῃ τὸ παράσημον τοῦ λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Ἐγένετο δὲ καὶ τοῦτο ἐν ἔτει 1806. Ὁ κύριος Γρανδέ εἶχεν ἡλικίαν πενήτηκοντα ἑπτὰ ἐτῶν, ἡ δὲ σύζυγός του τριάκοντα καὶ ἕξ. Κόρη μονογενῆς, καρπὸς τῶν νομίμων αὐτῶν ἐρώτων, ἤγε τότε ἡλικίαν δέκα ἐτῶν. Ὁ Κύριος Γρανδέ, ὃν ἡ θεία Πρόνοια ἠθέλησε βεβαίως νὰ παρηγορήσῃ ἐπὶ τῷ διοικητικῷ αὐτοῦ ἀτυχίματι, ἐκληρονόμησε τὸ ἔτος ἐκεῖνο τρεῖς ἐπαλλήλους κληρονομίας: πρῶτον τὴν κυρίαν Γωδιγιέρ, τὸ γένος Βερτελιέρ, μητέρα τῆς κυρίας Γρανδέ· εἶτα τὸν γέροντα Βερτελιέρ, πατέρα τῆς μακαρίτιδος, καὶ τέλος τὴν κυρίαν Ζεντιλιέ, μάμμην του πρὸς μητρός. Τῶν τριῶν τούτων κληρονομιῶν τὴν σπουδαιότητα οὐδεὶς ποτε ἔμαθε. Ἡ φιλαρχυρία τῶν τριῶν αὐτῶν γερόντων ἦτο τοσοῦτον ἐμπαθὴς, ὥστε ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἐφόρουεν τὸ ἀργύριόν των, ἵνα δύνανται νὰ τὸ θεωρῶσιν ἐν τῷ κρυπτῷ. Ὁ γέρον Βερτελιέρ ἀπε-

κάλει τὸν δανεισμὸν σπατάλην, προτιμῶν τῶν ἀπὸ τῆς τοκογλυφίας ὠφελημάτων τὴν ἐπὶ τῇ θέσῃ τοῦ χρυσοῦ του ἀγαλλίασιν. Οὕτω δὲ ἡ πόλις τῆς Σωμύρης ἔκρινε τὸ μέγεθος τῶν ἀποταμιευμάτων τῶν ἐκ τῆς προσόδου τῶν κληρονομηθέντων ἀκινήτων. Ὁ κύριος Γρανδὲ ἀπέκτησε τότε τὸν νέον ἐκείνου ἐγγενεῖας τίτλον, ὃν οὐδέποτε θέλει ἐξαλείψει ἡ ἰσοπεδωτικὴ ἡμῶν μαγία: ἔγεινεν ὁ μάλλον φορολογούμενος τῆς ἐπαρχίας. Ἐκαρπούτο πεντακόσια περίπου στρέμματα ἀμπελώνων, οἵτινες κατὰ τὰ εὐφροα ἔτη τῶ ἐδίδον ἑπτακόσια ἢ δεκακόσια βικία αἴνου. Εἶχε δεκατρεῖς ἐπαύλεις, παλαιὸν τι μοναστήριον, οὐτινος χάριν οἰκονομίας εἶχε τειχίσει τὰ παράθυρα — καὶ οὕτω τὰ συνετήρησε, — καὶ ἐξακόσια περίπου στρέμματα λειμῶνων, ὅπου νύξανον τρισχίλια λευκαί, φυτευθεῖσαι τὸ 1793. Ἡ οἰκία τέλος, ἐν ἣ κατῴκει, ἦν ἰδική του. Τοιαύτη ἐλογίζετο ἡ ὀρεκτὴ αὐτοῦ περιουσία. Ὡς πρὸς τὰ κεφάλαιά του, δύο μόνον πρόσωπα ἠδύναντο ἀμυδρῶς πως νὰ υποθέσωσι τὴν σπουδαιότητά των. Εἰς μὲν αὐτῶν ἦτο ὁ κύριος Κρυσῶ, συμβολαιογράφος ἐπιτετραμμένος τὸν τοκογλυφικὸν δανεισμὸν τῶν χρημάτων τοῦ κυρίου Γρανδέ· ἕτερος δὲ ὁ κύριος Γρασέν, πλουσιώτατος πάντων τραπεζίτης ἐν Σωμύρῃ, οὐτινος τὰ ὀφελῆ συνεμρίζετο ὁ ἀμπελοργὸς κατὰ τὸ συμφέρον αὐτῶ καὶ ἐν πάσῃ μυστικότητι. Καίτοι ὁ γέρον Κρυσῶ καὶ ὁ κύριος Γρασέν εἶχον τὴν βαθεῖαν ἐκείνην ἐχευμένην, ἥτις γεννᾷ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὸν πλοῦτον, ἐπιδείκνουν ὅμως δημοσίᾳ πρὸς τὸν κύριον Γρανδέ τοσοῦτον σεβασμὸν, ὥστε οἱ παρατηρηταὶ ἠδύναντο νὰ μετρήσωσι τὸ μέγεθος τῶν κεφαλαίων τοῦ παλαιοῦ δημάρχου διὰ τῆς εὐλαβοῦς τιμῆς ἧτις τῶ ἀπενέλετο. Οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐν Σωμύρῃ μὴ πεπεισμένος, ὅτι ὁ κύριος Γρανδέ εἶχε ἠθασκρὸν μυστικὸν, κρύπτην μεγάλην λουδοβικεῖων, ὅπου καὶ ἐνετράφη τὴν νύκτα ἐν τῇ ἀρρήτῳ ἀγαλλιάσει, ἣν παρέχει ἡ θέα μεγάλου ὄγκου χρυσοῦ. Οἱ δὲ φιλάργυροι εἶχον καί τινα περὶ τούτου βεβαιότητα, βλέποντες τοῦ γέροντος τοὺς ὀφθαλμούς, οἵτινες ἐφαίνοντο χρωματισθέντες ὑπὸ τοῦ κιτρίνου μετάλλου. Τὸ βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις συνείησι ν' ἀπολαυδᾷ ἐκ τῶν κεφαλαίων του τόκον ὑπερογῶν, ἀποκτᾷ κατ' ἀνάγκην, ὡς τὸ βλέμμα τοῦ φιληδόνου, τοῦ χαρτοπαίκτη ἢ τοῦ αὐλικοῦ, ἔξεις τινὰς ἀνεμνηνεύτους, ῥιπὰς τινὰς μυστηριώδεις, λαθραίας, ἀπλήστους, ἄς μόνον οἱ δρόσηρα ἐννοοῦσι. Ἡ μυστικὴ αὕτη γλῶσσα ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν τὴν συνθηματικὴν διάλεκτον τῶν παθῶν.

Οὕτως ὁ κύριος Γρανδέ ἐνέπνεε τὴν ὑπόληψιν ἐκείνην καὶ τὸ σέβας, ὧν ἐδικαιοῦτο ν' ἀπολαύη ἄνθρωπος οὐδὲν εἰς οὐδένα ὀφείλων, ὅστις, ἀπλοῦς βυτοποῖς καὶ ἀμπελοργός, ἐμάντευε πάντοτε μετ' ἀστρονομικῆς ἀκριβοῖας, πότε ἔπρεπε νὰ κα-

τασκευάσῃ διὰ τὴν ἐσοδεῖαν χίλια βικία καὶ πότε πεντακόσια ἄνθρωπος, ὃν οὐλεμία ποτε διέφευγε κερδοσκοπία, καὶ ὅστις εἶχε μὲν πάντοτε πίθους ἐτοιμούς πρὸς πώλησιν, ὁσάκις ὁ πίθος ἦν ἀκριβότερος τῆς συγκομιδῆς, ἠδύνατο δ' ἐπίσης ν' ἀποταμιεύσῃ τὸν τρυγητὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς ὑπογείοις του, καὶ ν' ἀναμείνῃ ὅπως πωλήσῃ τὸ βικίον του πρὸς διακόσια φράγκα, ἐνῶ οἱ μικροὶ ἰδιοκτηταὶ τὸ ἐπῶλουν πρὸς πέντε λουδοβικεῖα. Ἡ περίφημος συγκομιδὴ του τοῦ ἔτους 1811, σωφρόνως ἀποταμιευθεῖσα καὶ βραδέως πωληθεῖσα, ἀπέφερεν εἰς αὐτὸν πλεόν τῶν διακοσίων χιλιάδων φράγκων.

ὑπὸ οἰκονομικὴν ἐποψιν ὁ κύριος Γρανδέ μετεῖχε τῆς τίγρωος καὶ τοῦ βόα. Κατεκλίνατο, συνεσπείρουτο, ἠτένιζε μακρὸν ἐπὶ τὸ θυμᾶ του, καὶ τέλος ἐφόρμα κατ' αὐτοῦ. Εἶτα ἤνοιξε τὸ χάσμα τοῦ βαλαντίου του, κατεβρόχιζε ποσὸν τι ταλλήρων, καὶ κατεκλίνατο πάλιν ἡσυχος ὡς ὁ χωνεύων ὄφρις, ἀπαθῶς, ψυχρῶς, εὐμεθῶς. Οὐδεὶς τὸν ἔβλεπε παρερχόμενον, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ θαυμασμὸν μειγμένον μετὰ σεβασμοῦ καὶ τρόμου. Τίς ἐν Σωμύρῃ δὲν εἶχεν ὑποστῆ τὸν ἀβρὸν σπαρχμὸν τῶν χαλυβιδίων ὀνύχων του; Εἰς τοῦτον μὲν ὁ γέρον Κρυσῶ εἶχε προμηθεύσει τ' ἀναγκαῖα εἰς ἀγορὰν κτήματος χρήματα, ἀλλὰ πρὸς ἔνδεκα τοῖς ἑκατόν εἰς ἐκείνον δὲ ὁ κύριος Γρασέν εἶχε προξοφλήσει συναλλάγματα, ἀλλ' ἀντὶ καταπληκτικοῦ προξοφλήματος. Πολὺ ἐλίγαι παρήρχοντο ἡμέραι, χωρὶς ν' ἀκουσθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Γρανδέ, εἴτε ἐν τῇ ἀγορᾷ ἢ κατὰ τὰς ἐσπερινὰς ἐν τῇ πόλει συνδιαλέξεις. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀστῶν ἠσθάνοντο καὶ πατριωτικὴν τινὰ ὑπερηφάνειαν ἐπὶ τῷ πλούτῳ τοῦ γέροντος ἀμπελοργοῦ. Ἐμποροὶ καὶ πανδοχεῖς ἔλεγον πολλάκις εἰς τοὺς ξένους μετ' ἰκανῆς αὐταρχείας: «Ἐχομεν ἐδῶ, κύριε, δύο τρεῖς ἑκατομμυριοῦχος ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν κύριον Γρανδέ, οὐδ' αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν εἰδέουσι τί ἔχει». Ἐν ἔτει 1816 οἱ κάλλιστοι τῆς Σωμύρης ὑπολογίσταί ἐξετίμων τὴν ἀκίνητον τοῦ γέροντος περιουσίαν ἀντὶ τεσσάρων περίπου ἑκατομμυρίων ἀλλ' ἐπειδὴ, κατὰ μέσον ὄρον, εἶχεν οὗτος εἰσπράξει, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1793 μέχρι τοῦ 1817, ἑκατὸν περίπου χιλιάδας φράγκων κατ' ἔτος ἀπὸ τῶν κτημάτων του, ἢ χρηματικῆς του περιουσίας ἰσοῦτο πιθανῶς πρὸς τὴν κτηματικὴν. Οὕτω δέ, ὁσάκις μετὰ μικρὸν τι χαρτοπαίγιον ἢ διάλογον περὶ ἀμπελων, ἤρχετο περὶ τοῦ κυρίου Γρανδέ ὁ λόγος, οἱ δυνάμενοι ἔλεγον συνήθως: — «Ὁ γέρον Γρανδέ; θὰ ἔχει πέντ' ἔξ ἑκατομμύρια.» — «Εἶσθε ἰκανώτερός μου· ἐγὼ δὲν κατάρθωσα ποτὲ νὰ μάθω τὸ ὄλον», ἀπήντα ὁ κύριος Κρυσῶ ἢ ὁ κύριος Γρασέν. ἂν ἤκουον τὰ λεγόμενα. Ἄν Παρισινὸς τις ἐλάλει περὶ τῶν Ῥότσιλδ ἢ τοῦ κυρίου Λαφίτ, οἱ ἐν Σωμύρῃ ἠρώτων, ἂν ἦσαν, τόσον πλούσιοι ὅσον ὁ κύριος Γρανδέ· ἂν δὲ ὁ Παρισινὸς κατένευε περιφρονητικῶς μειδιῶν, οἱ ἀγα-

θοὶ ἐπαρχιωῦνται προσέβλεπον ἀλλήλους, σείοντες δυσπίστως τὴν κεφαλὴν.

Τοσοῦτον μεγάλη περιουσία περιέβαλλε διὰ πᾶν χρυσοῦ πᾶσαν τοῦ ἀνθρώπου τούτου πρᾶξιν. Ἄν δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς λεπτομέρειαί τινες τοῦ βίου του προὔκαλεσαν τὸν γέλωτα ἢ τὴν χλεύην, ταχέως ἀπετρίβησαν καὶ χλεύη καὶ γέλως. Ὅ,τι καὶ ἂν ἐπραττεν ὁ κύριος Γρανδέ, εἶχε τοῦ δεδουλομένου τοῦ κυρίου. Ὁ λόγος του, ἡ ἐνδυμασία του, αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν του, καὶ αὐτὸς τῶν ὀφθαλμῶν του ὁ βλεφαρισμὸς ἤσκουν νομοθετικὸν κράτος ἐν τῇ χώρᾳ, ὅπου ἕκαστος, σπουδάσας αὐτὸν ὡς σπουδάζουσιν οἱ φυσιολόγοι τὰς ἐνεργείας τοῦ ζωϊκοῦ ἐμφύτου, εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν βαθεῖαν καὶ ἄφρων σοφίαν τῆς ἐλαχίστης αὐτοῦ κινήσεως. «Ὁ χειμῶν θὰ εἶνε κακός, ἔλεγον· ὁ μπάριμπα Γρανδέ ἐφόρεσε τὰ χονδρά του χειρόκτια· πρέπει νὰ τρυγήσωμεν. — Ὁ μπάριμπα Γρανδέ ἀγοράζει σανίδια· θὰ γείνη κρασί ἐφέτος».

Ὁ κύριος Γρανδέ οὐδέποτε ἠγόραζεν ἄρτον οὐδὲ κρέας. Οἱ μισθωταὶ του τῷ ἔφερον καθ' ἑβδομάδα ἱκανὴν προμήθειαν καπῶνων, ὀρνίθων, ὠῶν, βουτύρου καὶ σίτου γεωμορικοῦ. Εἶχε μύλον, οὐτινος ὁ μισθωτής, πλὴν τοῦ μισθώματος, ὥφειλε νὰ παραλαμβάνη ποσὸν τι σίτου, καὶ νὰ τῷ φέρῃ τὸ ἄλευρον καὶ τὰ πίτυρα. Ἡ Ἄννετα, μόνη του ὑπηρέτρια, καὶ τοὶ δὲν ἦτο πλέον νέα, ἐζύμων κατὰ πᾶν σάββατον τὸν ἄρτον τῆς οἰκίας. Ὁ δὲ κύριος Γρανδέ εἶχε συμφωνήσει μετὰ τῶν κηπουρῶν μισθωτῶν του νὰ προμηθεύωσιν εἰς αὐτὸν λαχανικά. Ὡς πρὸς τὰς δώπυρας, τοσοῦτον πλῆθος συνεκόμιζεν ἐκ τῶν κτημάτων του, ὥστε καὶ ἐπώλει μέρος αὐτῶν εἰς τὴν ἀγοράν. Τὴν καύσιμον αὐτοῦ ξυλείαν τῷ παρεῖχον οἱ φράκται του ἢ τὰ ἡμισαθρα γηραιὰ δένδρα τῶν ἀγρῶν του, ἅτινα οἱ μισθωταὶ του μετέφερον ἔτοιμα εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἐστοίβαζον ἐν τῇ ξυλαποθήκῃ, ἀμειβόμενοι διὰ τῶν εὐχαριστιῶν του. Αἱ μόναι γνωσταὶ τοῦ δαπάναι ἦσαν οἱ ἄρτοι τῆς προσφοράς, ἡ ἐνδυμασία τῆς συζύγου καὶ τῆς θυγατρὸς του, καὶ τὰ στασίδια τῆς ἐκκλησίας· πλὴν τούτων, τὸ φῶς, οἱ μισθοὶ τῆς Ἄννετας, τὸ γάνωμα τῶν χυτῶν, ἡ πληρωμὴ τῶν φόρων, αἱ ἐπισκευαὶ καὶ τὰ ἔξοδα καλλιεργείας τῶν κτημάτων του. Εἶχε τρισχίλια στρέμματα δάσους, νεωστὶ ἀγορασθέντα, ὧν εἶχεν ἀναθέσει τὴν ἐπιτήρησιν εἰς τὸν φύλακα γείτονος, ὑποσχόμενος αὐτῷ πάντοτε ἀποζημιώσειν. Μετὰ τὴν ἀπόκτησιν δὲ ταύτην ἤρχισε τρώγων κυνήγιον ὁ κύριος Γρανδέ.

Οἱ τρόποι τοῦ ἀνθρώπου ἦσαν λίαν ἀπλοῖ. Ὁλίγον ὠμίλει, ἐξέφραζε δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς ἰδέας του διὰ φράσεων μικρῶν, ἀποθηγεμικτῶν, ἤρεμα λεγομένων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, καθ' ἣν εἴλκυσε τὴν γενικὴν προσοχὴν, ἐτραυλίκεν ἐνοχλητικῶς, ὁσάκις εἶχε νὰ λαλήσῃ διὰ μακρῶν ἢ νὰ φιλονεικήσῃ ὅ,τι δήποτε. Ὁ τραυλισμὸς οὗτος, ἡ ἀσυναρτησία τῶν λόγων του,

τὸ πλῆθος τῶν λέξεων δι' ὧν ἐπνιγε τοὺς διαλογισμούς του, ἡ φαινομένη παρ' αὐτῷ ἔλλειψις λογικῆς, ταῦτα πάντα ἀπεδίδοντο μὲν εἰς ἔλλειψιν ἀγωγῆς, ἀλλ' ἦσαν ἀπλῆ προσποίησης, θέλουσι δ' ἐξηγηθῆ ἐπαρκῶς διὰ τινῶν γεγονότων τῆς προκειμένης ἱστορίας. Ἄλλως δὲ, τέσσαρες φράσεις, ἀκριβεῖς ὡς παραστάσεις ἀλγεβρικαί, ἐχρησίμευον συνήθως εἰς αὐτὸν εἰς συγκεφαλαίωσιν καὶ λύσιν πάσης δυσχερείας ἐμπορικῆς ἢ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου: «Δὲν ἤξέρω. δὲν ἠμπορῶ, δὲν θέλω, θὰ ἰδοῦμεν.» Οὐδέποτε ἔλεγε καὶ ἡ ὄχι οὐδέποτε· ἔγραφεν. Ὅσακις ὠμίλουεν πρὸς αὐτόν, ἤκουε ψυχρῶς, ἐκράτει τὸν πῶγωνα διὰ τῆς δεξιᾶς του χειρὸς, στηρίζων τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς του παλάμης, καὶ ἐμόρφωνε περὶ πάσης ὑποθέσεως γνώμην, ἣν οὐδέποτε μετέβαλλεν. Ἐσπουδάζεν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐλαχίστην συναλλαγὴν. Ὅτε δὲ, μετὰ συνδιάλεξιν ἐπισταμένην, ὁ ἀντίπαλός του, ἀποκαλύψας ἤδη τὰς μυστικὰς του ἀξιώσεις, ἐνόμιζεν ὅτι τὸν εἶχε σαγηνεύσει, ἐκείνος ἀπεκρίνετο: «Δὲν ἠμπορῶ νὰ κλείσω συμφωνίαν, χωρὶς νὰ συμβουλευθῶ τὴν γυναῖκά μου.» Ἡ σύζυγός του ἦν εἶχε καταστήσει ἐντελὴ εἰλωτά του, ἦτο τὸ προχειρότατον ἐμπορικὸν του προτείξιμα. Οὐδέποτε ἔπεσκεπτετό τινα, οὐδ' ἐδέχετο, οὐδὲ εἰστία οἰονδήποτε. Οὐδέποτε ἐτύρβαζε, καὶ ἐφαίνετο πάντα οἰκονομῶν καὶ αὐτὴν τὴν κίνησιν. Οὐδέποτε ἐτάρασεν ὅ,τι δήποτε παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἐκ διαρκοῦς πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν σεβασμοῦ. Καίτοι δὲ γλυκὺς τὴν φωνὴν καὶ περιεσκεμμένος τὸ ἦθος, τὴν ἀληθῆ του γλῶσσαν καὶ τοὺς ἀληθεῖς του τρόπους ἀπεκάλυπτεν οἴκοι, ὅπου ἦκιστα ἐστενοχωρεῖτο. Ὑπὸ φυσικὴν ἔποψιν ὁ Γρανδέ ἦν ἀνὴρ πέντε πόδας ὑψηλός, εὐσωμος, τετράγωνος, ἔχων κνήμας δώδεκα δακτύλων περιφερείας, ἐπιγονατίδας ὀξῶδεις καὶ ὠμούς εὐρεῖς· τὸ πρόσωπόν του ἦτο στρογγύλον, χρῶμα ἔχων φλοιοῦ δρυὸς καὶ κατάστικτον ἐξ εὐλογίας· ὁ πῶγων του ἦτο εὐθύς, τὰ γείλη του ὀμαλὰ καὶ οἱ ὀδόντες του λευκοί. Οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶχον τὴν ἥρεμον ἐκείνην καὶ ἀδδηράγον ἔκφρασιν, ἣν ἀποδίδει συνήθως ὁ λαὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ βασιλίσκου. Τὸ μέτωπόν του, πλῆρες ρυτίδων ὀριζοντεῖων, εἶχεν ἐξοχὰς τινὰς χαρακτηριστικὰς, ἡ δὲ κόμη του, κινδύρου καὶ μεσοπόλιος, ἦτο λευκὸχρυσος, ὡς ἔλεγον ἀστεειύμενοι νεανίαι τινὲς, ἀγνοοῦντες ποῖαν εἶχε βαρύτερη οἰκλήποτε περὶ τοῦ κυρίου Γρανδέ ἀστεειότης. Ἡ ἰδὴ αὐτοῦ, ἀδρὰ εἰς τὸ ἄκρον τῆς, ἔφερε φλεβῶδες οἰδήμα, πλῆρες πανουργίας, ὡς εὐλόγως ἰσχυρίζοντο οἱ πολλοί. Ἡ μορφή αὐτῆ ἤλεγχεν εὐφυῖαν ἐπικίνδυνον, χρηστότητα χλιαράν, καὶ τὸν ἐγωῖσμὸν ἀνθρώπου συγκεντροῦντος πάντα του τὰ αἰσθήματα εἰς τὴν ἀπὸ τῆς φιλαργυρίας τέρψιν καὶ τὸ μόνον αὐτῷ προσφιλὲς ὄν, τὴν θυγατέρα του Εὐγενίαν, τὴν μόνην αὐτοῦ κληρονόμον. Ἄλλως δὲ πάντα παρ' αὐτῷ, καὶ ἦθη καὶ τρόποι καὶ βᾶδισμα ἐμαρτύρουν τὴν

αὐταρκῆ ἐκείνην πεποιθήσιν, ἣν παρέχει ἀδιάλειπτος ἐπιτυχία. Οὕτω δέ, καὶ τοι εὐκολα κατ' ἐπιφάνειαν καὶ ἀνευμένα ἔχων τὰ ἤθη, ὁ κύριος Γρανδὲ εἶχε σιδηροῦν ἀληθῶς τὸν χαρακτήρα. Ὁμοίως πάντοτε ἐνδεδυμένος, εἶχε τὴν αὐτὴν οἶαν καὶ τὸ ἔτος 1791 περιβολῆν. Τὰ χόνδρά του σαν δάλια ἦσαν δεδευμένα διὰ δερματίνων ἱμάντων ἐφόρει δ' ἐν παντὶ καιρῷ χόνδρας μαλλίνας κάλτας, ἀναξυρίδα κοντὴν ἐν καστανόχρου ἐρέκῃ μετ' ἀφγυρῶν πορπῶν, ἐσωκάρδιον ἐκ μεταξοπιπίλου βραδωτοῦ κιτρινοφαίου, κομβωμένον κατ' ὀρθὴν γωνίαν, εὐρὴν καστανὸν ἐπενδύτην μακρὰ ἔχοντα τὰ κράσπεδα, μελανὸν λαιμοδέτην καὶ πῖλον κουακέρου πλατύγυρον. Τὰ χειρόκτιά του, στερεὰ ὡς χειρόκτια χωροφύλακος, ἐκράτουν εἴκοσι μῆνας, διεσπυροῦντο δὲ καθαρὰ, διότι τ' ἀπέθετε πάντοτε ἐπὶ τοῦ γύρου τοῦ πετάσου του, εἰς τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως θέσιν διὰ μηχανικῆς τινος χειρονομίας.

Ἐν Σωμύρῃ οὐδὲν ἄλλο ἦτο γνωστὸν περὶ τοῦ προσώπου τούτου.

Ἐξ μόνον κάτοικοι τῆς πόλεως εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ φοιτῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ κυριώτατος δὲ τῶν τριῶν πρώτων ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου Κρυσῶ. Ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του, ὡς προέδρου τοῦ ἐν Σωμύρῃ πρωτοδικείου, ὁ νεανίας οὗτος εἶχε προθέσει εἰς τὸ ὄνομα Κρυσῶ τὸ ὄνομα Βομφῶν, καὶ κατεγίνετο νὰ κατορθώσῃ ὅπως ἐπικρατήσῃ τοῦτο ἐκείνου. Ὑπέγραφεν ἤδη Κ. δὲ Βομφῶν, ὅσοι δὲ διάδικοι εἶχον τὴν ἀπερισκεψίαν νὰ τὸν καλῶσιν ἀπλῶς κύριον Κρυσῶ, ταχέως συνησθάνοντο ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ δικαστηρίου τὴν ἀνοσίαν των. Ὁ δικαστικὸς οὗτος λειτουργὸς προϋστάτευε μὲν ὅσους τὸν προσηγόρευον κύριον πρόεδρον, ἀλλ' ἐπεφύλαττε τὰ χαριέστατα αὐτοῦ μειδιάματα εἰς τοὺς καλοῦντας αὐτὸν κύριον δὲ Βομφῶν. Ὁ κύριος πρόεδρος ἦγε τριῶν καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἡλικίαν, εἶχεν ἰδιοκτησίαν του τὸ κτήμα Βομφῶν, ἀποφέρον ἐπτακισχιλίων φράγκων εἰσόδημα, προσεδόκα δὲ νὰ κληρονομήσῃ τὸν θεῖόν του συμβολαιογράφον καὶ τὸν ἄλλον θεῖόν του ἀδελφὸν Κρυσῶ, οἵτινες ἀμφοτέροι ἐθεωροῦντο ὡς πλουσιώτατοι. Οἱ τρεῖς οὗτοι Κρυσῶ, περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ ἱκανῶν ἀδελφῶν, οἵτινες εἶχον συγγενεῦσαι μετὰ εἴκοσι περίπου διαφόρων οἰκῶν τῆς πόλεως, ἀπετέλουν κόμμα ὀλόκληρον, ὡς τὸ τῶν Μεδίκων ἄλλοτε ἐν Φλωρεντία. Ἄλλ' εἶχον καὶ οἱ Κρυσῶ, ὡς οἱ Μεδικοί, τοὺς ἀντιπάλους των Pazzi¹. Ἡ κυρία Δὲ Γρασέν, μήτηρ υἱοῦ εἰκοσιτριετοῦς, ἤρχετο συγγάμεις τὰς ἐσπέρας πρὸς τὴν κυρίαν Γρανδὲ κ' ἔπαιζε μετ' αὐτῆς ἀθῶν τι χαρτοπαίγνιον, ἐλπίζουσα νὰ νυμφεύσῃ τὸν ἀγαπητὸν τῆς Ἀδόλφον μετὰ τῆς δεσποινίδος

Εὐγενίας. Ὁ δὲ τραπεζίτης κύριος δὲ Γρασέν ὑπεστήριξε κραταίως τὰ τεχνάσματα τῆς συμβίου του δι' ἀπαύστων ἐκδουλεύσεων, παρεχομένων μυσικῶς εἰς τὸν γέροντα φιλάργυρον, κ' ἐπήρχετο πάντοτε ἐγκαίρως συνεπίκουρος τῆς γυναικὸς του, ἀγωνίζουμένης τὸν μέγαν ἀγῶνα. Οἱ τρεῖς οὗτοι δὲ Γρασέν εἶχον ἐπίσης τοὺς ὄπαδούς των, τοὺς ἐξαδέλφους αὐτῶν καὶ πιστοὺς των συμμάχους. Ἐκ μέρους δὲ πάλιν τῶν Κρυσῶ, ὁ ἀδελφὸς—Ταλεῦράνδος τῆς οἰκογενείας—ἐμάχετο γενναίως πρὸς τὴν τραπεζίτιδα, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου ἀδελφοῦ του, καὶ προσεπάθει νὰ κερδήσῃ τὴν πλουσίαν κληρονομίαν ὑπὲρ τοῦ προέδρου ἀνεψιοῦ του. Ὁ κύριος οὗτος ἀγὼν μεταξὺ τῶν Κρυσῶ καὶ τῶν δὲ Γρασέν, ἀγὼν οὐτινος τὸ ἔπαθλον ἦτο ἡ χεὶρ τῆς Εὐγενίας Γρανδὲ, ἀπησχόλοι μετὰ τῆς οὗτος διαφόρους κοινωνικοῦς κύκλους τῆς Σωμύρης. Ἡ δεσποινὶς Γρανδὲ θὰ νυμφευθῆ τὸν κύριον πρόεδρον ἢ τὸν κύριον Ἀδόλφον Γρασέν; Πρὸς τὸ πρόβλημα τοῦτο οἱ μὲν ἀπῆντων, ὅτι ὁ κύριος Γρανδὲ εἰς οὐδέτερον αὐτῶν ἤθελε δώσει τὴν θυγατέρα του. Ὁ ἀρχαῖος βυτοποῖος, ὑπὸ φιλοδοξίας διαβιβρωσκόμενος, ἐζήτησε—ἔλεγον—ὡς γαμβρόν του ὁμότιμόν τινα τῆς Γαλλίας, ὅστις, ἀντὶ τριακοσίων χιλιάδων φράγκων ἐτησίου εἰσοδήματος, ἤθελεν εὐχαρίστως συναποδεχθῆ πάντας τοὺς πύθους τῶν Γρανδὲ, παρελθόντας, παρόντας καὶ μέλλοντας. Οἱ δὲ ἀπεκρίνοντο, ὅτι ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία δὲ Γρασέν ἦσαν εὐγενεῖς καὶ πλουσιώτατοι, ὅτι ὁ Ἀδόλφος ἦτο χαριέστατος νεανίας, καὶ ὅτι—ἂν ἀνεψιὸς τις Πάπα δὲν ἦτο πρόχειρος—τοιαύτη συγγένεια ἔπρεπε βεβαίως νὰ εὐχαριστήσῃ ἀνθρώπους οὐδ' αἰμινούς, καὶ πενθερόν, ὅστις οὐ μόνον τὸ σιέπαρνον εἶχε κρατήσῃ ἐπὶ χρόνον μακρὸν, ὡς ἐγνώριζε σύμπασα ἡ Σωμύρη, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐρυθρόν σκοῦφον τοῦ ἐπαναστάτου εἶχε φορέσει. Οἱ ἐμφρονέστεροι παρετήρουν, ὅτι ὁ κύριος Κρυσῶ Δὲ Βομφῶν εἶχεν ἐλευθερᾶν ἐν παντὶ ὥρα τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκίαν, ἐνῶ δ' ἂν τῆζήλος του μόνον τὰς κυριακὰς ἦτο δεκτός. Καὶ ἄλλοι μὲν παρετήρουν, ὅτι ἡ κυρία δὲ Γρασέν, οἰκειότερον τῶν Κρυσῶ συνδεδεμένη πρὸς τὰς γυναῖκας τοῦ οἴκου Γρανδὲ, ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὰς ἰδέας τινὰς, αἵτινες τάχιον ἢ βράδιον ἤθελον φέροι τὴν ἐπιτυχίαν. Ἄλλοι δὲ ἀπῆντων ὅτι ὁ ἀδελφὸς Κρυσῶ ἦτο ὁ πεισικώτατος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, καὶ ὅτι μετὰ τὴν γυναικὸς καὶ καλογῆρου ἰσόροπος κατ' ἀνάγκην ἀπέμεινε ὁ ἀγὼν. «Ἐχουν ἀπὸ τόσα», ἔλεγον οἱ ἐν Σωμύρῃ εὐφυολογούντες.

[Ἐπιτετα συνήθεια].

Ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1880, ἡ ἀξία πῆς παραγωγῆς τῆς μετὰξῆς ἐν ταῖς Ἑνωμέναις Πολιτείαις ἀνήλθεν ἀπὸ 12,210,662 εἰς 34,410,463, δηλαδή σχεδὸν ἐτριπλασιάσθη.

1. Pazzi, διάσημος ἐν Φλωρεντία οἰκογένεια, ζηλότυπος καὶ ἀντίπαλος τῶν Μεδίκων, συνομόσασα τὴν κατάλυσιν αὐτῶν ἐν ἔτει 1478, ἀποτυχούσα δὲ καὶ καταστραφεῖσα ὀλόκληρος σχεδὸν διὰ χειρὸς τοῦ δημίου. Σ. τ. Μ.